

Warunki życia i aktywność społeczno-gospodarcza mieszkańców na obszarach wiejskich (na przykładzie województwa opolskiego)

Krystian Heffner, Brygida Klemens

Politechnika Opolska, Polska

Streszczenie

W artykule podjęto próbę oceny sytuacji gmin wiejskich województwa opolskiego w zakresie związków pomiędzy warunkami życia na wsi a poziomem aktywności jej mieszkańców. Można przypuszczać, że obszary wiejskie, gdzie mieszkańcy wykazują znaczną aktywność ekonomiczną, społeczną czy kulturalną charakteryzują się również wyższą jakością życia i odwrotnie. Równocześnie, zweryfikowano założenie, że obszary wiejskie o wysokiej aktywności są również zarządzane przez aktywne samorzady, podejmujące inicjatywy rozwojowe zarówno lokalne, regionalne jak i europejskie. Samorząd terytorialny województwa opolskiego wdraża wiele inicjatyw mających na celu aktywizację społeczną i ekonomiczną mieszkańców obszarów wiejskich (m.in.: Odnowa Wsi, Opolskie Specjały, Program LEADER, Energia Odnawialna Opolszczyzny), a przez to znaczącą poprawę warunków życia na wsi. Podejmowane działania przynajmniej w części ułatwić mają różnicowanie ekonomicznych podstaw funkcjonowania społeczności lokalnych, a także sprzyjać poprawie struktury społecznej obszarów wiejskich oraz służyć wzmocnieniu poczucia tożsamości regionalnej i lokalnych więzi.

Wprowadzenie

Obszary wiejskie są ważnym elementem gospodarki regionu. Cechują się one dużym zróżnicowaniem układów funkcjonalno-przestrzennych, a ich stan ma istotne znaczenie dla warunków życia mieszkańców i dla możliwości gospodarowania, a co za tym idzie również dla kierunków i tempa rozwoju. Generalnie jednak przeważają obszary o niższym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego, gorszych możliwościach rozwoju i trudniejszych uwarunkowaniach wzrostu gospodarczego, wymagające podniesienia poziomu i jakości życia (por. Heffner i Rosner 2005, 2006). Jest to skutek odmiennych ścieżek rozwoju historycznego, w skali lokalnej, regionalnej i krajowej, ewolucyjnie bądź rewolucyjnie zmieniających funkcje osiedli wiejskich, ich wewnętrzne struktury oraz układy społeczno-gospodarcze.

Do charakterystycznych trendów zmian na obszarach wiejskich wymienić można m.in.:

- zróżnicowanie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów wiejskich, które wzrasta mimo prowadzonej polityki wyrównywania szans rozwojowych;
- szybki rozwój obszarów wiejskich wokół największych miast;
- bardzo słabe powiązanie rzeczywistej dynamiki rozwoju obszarów wiejskich z aktywnością władz lokalnych w zakresie pozyskiwania i korzystania z dostępnych instrumentów pobudzania rozwoju.

Coraz częściej przez mieszkańców wsi uświadamiane są różne potrzeby, m.in.: zmiany, poprawy warunków życia, nowych możliwości rozwojowych, które inicjują i uaktywniają lokalne środowiska. Wśród licznych inicjatyw przekształceniowych wymienić można stosunkowo szeroko rozpowszechnione działania „odnowy” wsi, wykorzystujące czynnik więzi społecznych, gospodarczych i kulturowych w środowisku wiejskim oraz na linii wieś-miasto.

Dla zachodzących zmian znaczenie mają zarówno uwarunkowania związane z położeniem w sieci osadniczej (m. in. dostępność i powiązanie z węzłami sieci transportowo-komunikacyjnej,

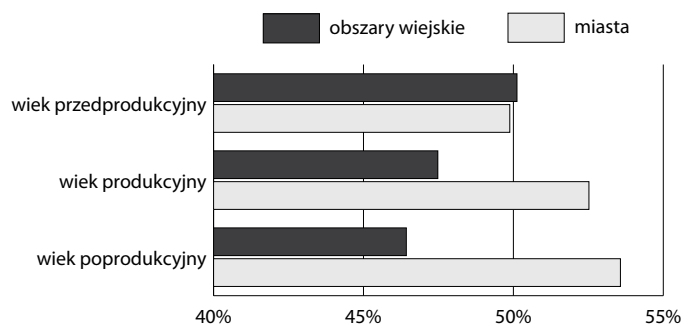
z miastami dużymi i małymi), z środowiskiem przyrodniczym (m.in. gleby, cieki wodne, ukształtowanie terenu, kompleksy roślinne, surowce mineralne), jak i z intensywnością procesów zasiedlania (genetyczne układy wsi i struktura własnościowa ziemi) oraz rozwojem demograficznym (gęstość zaludnienia, wielkość osiedli). Istotnie oddziałuje także zakres i intensywność procesów urbanizacyjnych (m.in. wielkość i rodzaj podejmowanych inwestycji na wsi). Uwarunkowania te są podłożem przemian społeczno-gospodarczych wsi oraz zróżnicowanych warunków rozwojowych wiejskich społeczności lokalnych. Generalnie jednak struktury tego typu cechuje bardzo duża bezwładność, przejawiająca się w trwałości form przestrzennych i układów osadnictwa wiejskiego, co w praktyce oznacza poważne problemy tak z inicjowaniem jak i przeprowadzaniem zmian usprawniających lub stwarzających nowe możliwości rozwojowe.

1. Warunki życia na obszarach wiejskich w województwie opolskim

Obszary wiejskie zamieszkuje 47,75% ludności województwa opolskiego. W porównaniu do roku 2000 udział ten ta nieznacznie wzrósł (47,36%).¹ Mieszkańcy obszarów wiejskich podczas migracji wybierają chętniej miasta (2640 osób) niż inne wsie (2036 osób). Z kolei, mieszkańcy miast w przeważającej mierze wybierają obszary wiejskie (3623 osoby w 2010r. w porównaniu do migracji do miast: 2129). Wskazuje to na trend do przemieszczania się ludności z obszarów miejskich do gmin wiejskich, które nazwać można „sypialniami miast”.² Bardzo często odbywa się to przy zachowaniu miejsca pracy w mieście. Z drugiej strony, zlokalizowane blisko miast obszary wiejskie udostępniają mobilne zasoby pracy. Dzięki infrastrukturze transportowej dojazd do pracy jest w miarę dogodny, a czystość środowiska przyrodniczego nieporównanie wyższa (Bryden 2002).

Ponadto, obszary wiejskie pełnią ważną funkcję zapewniania mieszkańcom miast możliwości zaspokajania ich potrzeb rekreacyjnych. W pobliżu wielkich miast tracą one swój rolniczy charakter, przekształcając się w wielkie założenia rekreacyjne. Gdzie indziej zachowują cechy wiejskości i są odwiedzane głównie ze względu na walory środowiska naturalnego i kulturowego. W wielu przypadkach obszary wiejskie ewoluują w kierunku „krajobrazów konsumpcyjnych” (*consumption landscapes*). Rekreacja i wypoczynek stają się głównymi formami relacji pomiędzy miastem i wsią. W regionie opolskim przeważająca część ludności w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym zamieszkuje miasta (zob. rys. 1). Wpływ na to może mieć szereg czynników, takich jak: miejsca pracy, lepszy dostęp do usług medycznych czy dóbr kultury. Wysoki udział ludności w wieku poprodukcyjnym a niski w wieku produkcyjnym, jak również niedostatek kobiet w wieku 25–45 lat wpływają na poważne deformacje demograficzne na obszarach wiejskich Opolszczyzny. Na rozkład przestrzenny wpływ mają strefy zamieszkania ludności autochtonicznej i napływowej (Rauziński 2006).

Mediana wieku ludności na obszarach wiejskich — podobnie jak i w miastach — podnosi się i aktualnie wynosi 38,9 (przy wartości 34,9 w roku 2000). Z drugiej strony, spada liczba urodzeń dzieci, a ujemna wartość przyrostu naturalnego na 1000 ludności na obszarach wiejskich w 2010 r.

Rys. 1. Ludność województwa opolskiego wg miejsca zamieszkania w% ludności woj. opolskiego ogółem (w 2010 r.)

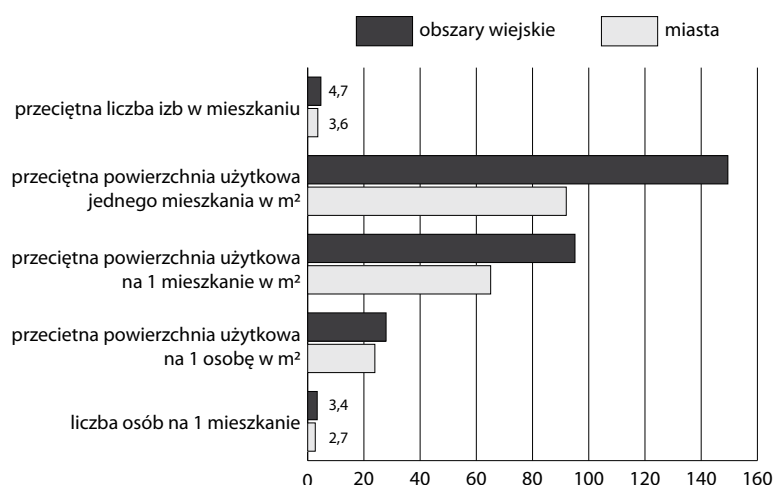
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Rocznika Statystycznego Województwa Opolskiego 2011

1. Jeśli nie podano inaczej, wszelkie dane statyczne pochodzą z Rocznika Statystycznego woj. opolskiego 2011.
2. Jest to bardzo powszechne zjawisko m.in. w gminach wokół Opola, np. Dobrzeń Wielki, Łubniany.

($-0,9$) prawie dwukrotnie przewyższa wartość w miastach ($-0,5$). Procesy te bardzo niekorzystnie wpływają na prognozę ludności na obszarach wiejskich i będą prowadzić do dalszej depopulacji regionu. Determinanty, które wpływają na jakość życia to m.in.: poczucie bezpieczeństwa ludności, stan infrastruktury komunalnej, dostęp do edukacji i opieki przedszkolnej, dostęp do usług zdrowotnych oraz dóbr kultury.

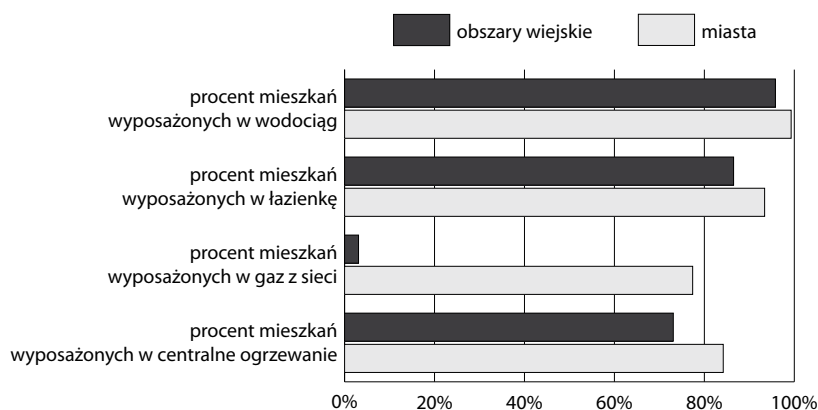
Liczba przestępstw stwierdzonych w zakończonych postępowaniach przygotowawczych na obszarach wiejskich w województwie opolskim w ciągu ostatnich dziesięciu lat znacząco wzrosła i to pomimo spadku liczby ludności wiejskiej w badanych okresie. Takie zmiany wpływają na obniżenie poczucia bezpieczeństwa wśród ludności. W przypadku miast obserwowalna jest tendencja spadkowa liczby przestępstw. Warto zaznaczyć, że wykrywalność przestępstw dla całego województwa wzrosła z 59,2% w 2000 r. do 73% w 2010 r. W ogólnopolskich analizach rozpatrywanych pod kątem bezpieczeństwa powszechnego województwo opolskie plasuje się w grupie regionów średnio bezpiecznych i zajmuje 7 lokatę (przy 15. dla woj. dolnośląskiego i 16. dla woj. śląskiego) (Nowicki 2011, s. 58).

Warunki życia rozumiane jako przestrzeń życiowa lepiej ocenia się na obszarach wiejskich. Pomimo, że w jednym mieszkaniu mieszka statystycznie więcej osób, niż w mieście, powierzchnia przypadająca na każdego członka rodziny jest zdecydowanie większa (zob. rys. 2). Generalnie, analizując stan infrastruktury komunalnej wskazać należy na brak dużych różnic w warunkach życia na obszarach wiejskich i w miastach. Jedynie w przypadku wyposażenia mieszkań w gaz z sieci uwidacznia się lepsza sytuacja mieszkańców miast (zob. rys. 3). Na jakość życia wpływa również dostęp do edukacji, a w obecnych czasach zwłaszcza możliwość nauki języków obcych.

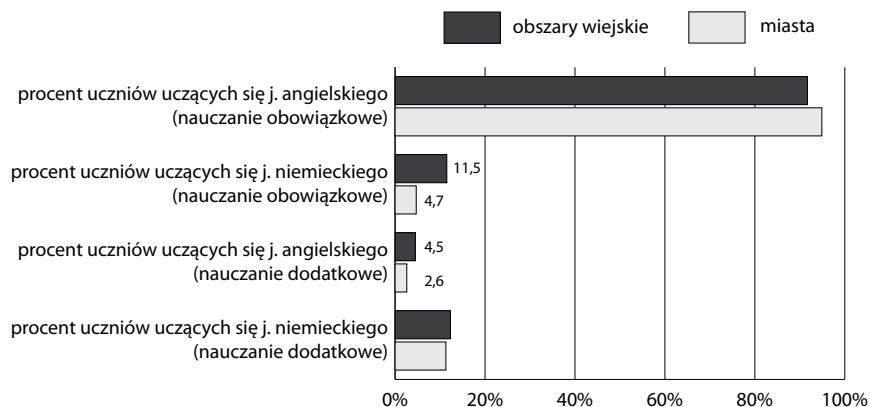
Rys. 2. Zasoby mieszkaniowe według miejsca zamieszkania w województwie opolskim (w 2010 r.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Rocznika Statystycznego Województwa Opolskiego 2011

Rys. 3. Infrastruktura komunalna mieszkań według miejsca zamieszkania w województwie opolskim (w 2010 r.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Rocznika Statystycznego Województwa Opolskiego 2011

Rys. 4. Nauka języków obcych w szkołach podstawowych według miejsca zamieszkania w województwie opolskim (rok szkolny 2010/2011)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Rocznika Statystycznego Województwa Opolskiego 2011

W przypadku szkół podstawowych, na poziomie obowiązkowym przeważa nauka języka angielskiego, zwłaszcza w miastach. Jednak uczniowie szkół wiejskich nadrabiają braki w nauce tego języka poprzez nauczanie dodatkowe. Język niemiecki jest bardziej popularny na obszarach wiejskich i to zarówno w nauczaniu obowiązkowym (prawie o 7 pkt. procentowych), jak i dodatkowym (zob. rys. 4).

Sytuacja wsi pod względem liczby miejsc w przedszkolach w stosunku do liczby dzieci w wieku przedszkolnym nie jest dobra. W miastach liczby te są podobne, natomiast na wsiach brakuje ponad 400 miejsc. Również dostęp do usług zdrowotnych jest bardziej ograniczony: na wsiach na 1 placówkę opieki zdrowotnej wraz z praktykami lekarskimi przypada 2306 mieszkańców, natomiast w miastach — 1028 osób.

Podstawowa infrastruktura związana z kulturą przedstawia się dobrze na obszarach wiejskich i daje duże możliwości aktywnego uczestnictwa dla mieszkańców. Zwłaszcza znacząca jest liczba świetlic i domów kultury. Bardzo rozbudowana jest sieć bibliotek: w prawie każdej miejscowości znajduje się filia biblioteki gminnej. Jednakże dostęp do kin, muzeów, teatrów możliwy jest praktycznie jedynie w miastach.

Z przedstawionych danych wynika, że warunki życia na obszarach wiejskich województwa opolskiego nie przedstawiają się źle. Wzrasta liczba mieszkańców, zwłaszcza migrantów z miast, dla których walory przyrodnicze, środowiskowe oraz możliwość prowadzenia spokojniejszego trybu życia są kuszące. W zakresie wyposażenia mieszkań w podstawową infrastrukturę wsie nie odbiegają znacząco od miast Opolszczyzny. Gorzej wypada dostęp do podstawowej opieki medycznej, czy też dóbr kultury wyższego rzędu.

2. Kapitał społeczny i aktywność społeczna mieszkańców obszarów wiejskich regionu opolskiego

Generalnie, region opolski pod względem infrastruktury społecznej, mierzonej m.in. przez aktywność lokalnych środowisk kulturalnych, liczbę występów, itp. znajduje się w gronie województw źle ocenianych³ (*Atrakcyjność inwestycyjna...* 2010; Heffner i Klemens 2011). Zwłaszcza niski jest wskaźnik zaufania społecznego (Działek 2008, s. 127–143).

Kapitał społeczny może być pobudzany poprzez stosowanie szeregu narzędzi. W regionie opolskim szczególnie wykorzystuje się programy i działania aktywizujące wiejskie społeczności, np. program „Odnowy Wsi” (Wilczyński 2003).⁴ Generalnie, Opolszczyzna zapoczątkowała trend kształtowania wizerunku regionu poprzez eksponowanie wsi.⁵ Program ten jest wyjątkowy również dlatego,

3. Województwo plasuje się na 14 lokacie, przy bardzo dobrej sytuacji regionów ościennych: woj. śląskie (1 pozycja), woj. dolnośląskie (3 pozycja).

4. Jest to największy i najdłużej działający w Polsce regionalny program aktywizacji społeczności lokalnych.

5. W rozpowszechnianych przez regionalne władze opiniach opolska wieś wyróżnia się w kraju ładem przestrzen-

że dzięki niemu po raz pierwszy wdrożono metodykę budowania strategii rozwoju na poziomie sołectwa. Liczba sołectw zgłoszonych do programu w 2011 r. wzrosła do 676, co stanowi około 65% sołectw województwa opolskiego.⁶ W ramach programu realizowanych jest szereg projektów aktywizujących, np.: konkurs „Piękna Wieś Opolska, czy Akcja Wieś Przyszłości”.⁷

Pomimo dużej liczby bibliotek oraz zgromadzonego w nich księgozbioru, ledwie co dziesiąty mieszkaniec jest czytelnikiem (w miastach co trzeci). Średnio czytelnik ze wsi wypożycza 17–18 książek, a z miasta ponad 20. Na obszarach wiejskich liczba ta systematycznie spada, natomiast w miastach regularnie rośnie. Również uczestnictwo w ofercie domów kultury jest niższe na obszarach wiejskich. Widać natomiast, że oferta szkoleń organizowanych przez tego typu instytucje na wsiach znajduje duży oddźwięk: absolwentów kursów jest prawie dwukrotnie więcej niż w miastach. Wynika to zapewne z bliskości miejsca, w którym szkolenia te się odbywają.

W procesie aktywizacji społecznej i gospodarczej lokalnej społeczności bardzo dużą rolę odgrywa samorząd, różnych szczebli. W regionie opolskim prężnie działa Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego (UMWO), który podejmuje różnorodne inicjatywy w tym zakresie, m.in. powstał Plan Rozwoju Odnawialnych Źródeł Energii w Województwie Opolskim (Energia Odnawialna Opolszczyzny), w którym przewidziano miejsce dla klastra energetycznego oraz budownictwa energooszczędnego (*Plan Rozwoju...* 2010).⁸

Samorządy lokalne również czynnie uczestniczą w aktywizacji mieszkańców, przy czym chętniej dysponują narzędziami pobudzania do działań społecznych. Wykorzystywane są do tego gminne ośrodki kultury wraz z całą infrastrukturą (biblioteki, świetlice, itp.). Mieszkańcy licznie uczestniczą w takich grupach jak: ochotnicze straże pożarne, kluby sportowe, koła gospodyń wiejskich, lokalne grupy działania, koła parafialne i różnego rodzaju stowarzyszenia (m.in. Związek Wędkarski, Związek Hodowców Gołębi Poczтовых). Dzięki członkostwu spełniają się w różnych rolach społecznych: organizują dożynki, przeglądy artystyczne, organizują zbiórki charytatywne, przekazują nabytą wiedzę, doświadczenie i umiejętności (np. kroszonkarstwo⁹, nauka tradycyjnych wypieków). Jednak aktywność ta rzadko przekłada się na działania gospodarcze (Heffner i Klemens 2011).

Aktywność ludzi może być również mierzona frekwencją w wyborach. Sytuacja regionu opolskiego przedstawia się źle, zarówno w przypadku frekwencji w wyborach prezydenckich (46,67% — najgorszy wynik w kraju),¹⁰ jak również w przypadku wyborów samorządowych (41,14% — ostatnia lokata).¹¹ Wśród 43 gmin województwa opolskiego, które można zaliczyć do grupy o najwyższej w regionie frekwencji w wyborach samorządowych 2010 znajdują się 24 gminy wiejskie (na 36 w regionie)¹² i 19 gmin miejsko-wiejskich (na 32 gminy miejsko-wiejskie). Wśród 28 gmin województwa opolskiego, które można zaliczyć do grupy o niskiej lub bardzo niskiej frekwencji znajdują się przede wszystkim gminy miejskie¹³ i gminy miejsko-wiejskie (13 na 32).¹⁴ Oznacza to, że

nym, estetyką i urodą wiejskich wnętrz krajobrazowych oraz relatywnie wysokim standardem przestrzeni publicznej, indywidualnej zabudowy mieszkaniowej i obejść; zob. materiał roboczy do wypracowania diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej województwa opolskiego w ramach procesu przygotowania Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego, Zarząd Województwa Opolskiego, Opole styczeń 2012, s. 145.

6. Tamże.

7. Czyli dążenie do takiego stopnia integracji miejscowości, która potrafi wywołać i utrzymać zainteresowanie sobą jako atrakcyjnym miejscem inwestycji, kooperacji, zamieszkania i pracy (Wileczyński: *Założenia Akcji...*)

8. Do innych działań zaliczyć można: Np. Tradycyjny Produkt Opolszczyzny-Opolskie Specjały, Produkt Regionalny Opolszczyzny, utworzenie Sieci Regionalnego Dziedzictwa Kulinarne Opolskie, „Opolskie — tutaj zamieszkać”, „Opolskie — tutaj zostać”, „Opolska Marka”. Więcej informacji na stronie internetowej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego, <http://opolskie.pl/serwis/>.

9. [Technika zdobienia jaj wielkanocnych na Śląsku Opolskim, polegająca na „wyskrobywaniu” ostrym narzędziem wzorów i ornamentów na zabarwionej różnymi farbami skorupce ugotowanych jaj — przyp. red.]

10. Najlepszą frekwencję odnotowano w województwie mazowieckim (61,55%); źródło: <http://www.prezydent2010.pkw.gov.pl/PZT/PL/WYN/F/index.htm> [dostęp: 2011.02.26].

11. Województwo świętokrzyskie odnotowało najwyższą frekwencję: 53,65%; źródło: <http://www.mojapolis.pl/web/guest/factmine> [dostęp: 2012.03.04].

12. Pierwsze cztery lokaty zajmują gminy wiejskie: Domaszowice (68,55%), Świerczów (60,46%), Wilków (55,19%) i Pakosławice (54,24%).

13. 3 na 3 w regionie: Opole (60 miejsce), Brzeg (51) i Kędzierzyn-Koźle (47). Opracowanie własne na podstawie danych ze strony <http://www.mojapolis.pl/web/guest/factmine> [dostęp: 2012.03.04].

14. Ostatnie miejsca zajmują gminy miejsko-wiejskie: Kolonowskie (28,48%), Dobrodzień (28,67%), Biała (31,78%)

najsilniejsze poczucie obowiązku i najmocniejsza motywacja do udziału w wyborach cechuje mieszkańców obszarów wiejskich Opolszczyzny.

Niska frekwencja w wyborach przejawia się niskim indeksem zaufania mieszkańców do władz lokalnych, który plasuje region opolski na 9 miejscu w kraju (25,62% społeczeństwa ufa władzy).¹⁵ Jednak niska frekwencja wyborcza w regionie opolskim nie jest jednoznaczna z pasywnością społeczną mieszkańców, gdyż duża liczba osób, które występują w oficjalnych statystykach, faktycznie nie przebywa w kraju (Berlińska 1999).

W zakresie działań na obszarach wiejskich warto wymienić partnerstwa typu LEADER. W bazie danych Forum Aktywizacji Obszarów Wiejskich dla regionu opolskiego wskazano 14 partnerstw¹⁶, z czego jedno jest partnerstwem międzyregionalnym¹⁷. Lokalne Grupy Działania w Polsce założyły również sieć klastrów, w których znaleźli się przedstawiciele z Opolszczyzny: Klaster Krajobrazowo-przyrodniczy (Stowarzyszenie LGD Dolina Stobrawy); Klaster Turystyczny (Stowarzyszenie LGD Kraina Dinozaurów); Klaster Produktu Lokalnego (Stowarzyszenie LGD Brzeska Wieś Historyczna, Stowarzyszenie LGD Dolina Stobrawy); Klaster Rybacki (LGR Opolszczyzna).¹⁸ Ponadto, na obszarach wiejskich w regionie opolskim funkcjonują samodzielne struktury klastrowe w różnych branżach: drzewnej (Śląski Klaster Drzewny), agroturystycznej (Dolina Mleka i Miodu), budowlanej i energii odnawialnych (Ekoenergia Opolszczyzny) (zob. Heffner i Klemens 2007, 2008; Klemens 2010). Obszary te mają więc znaczący potencjał do podejmowania aktywności gospodarczej, z którego korzystają.

Generalnie, w przypadku działań lokalnych, kapitał społeczny Opolszczyzny nie jest niski. Mieszkańcy chcą się dokształcać, korzystają z dostępnej infrastruktury, angażują się dla dobra lokalnej społeczności. Trzeba ich jednak do tego zachęcać. Warto, aby podjąć intensywne działania ze strony administracji samorządowej, głównie lokalnej i instytucji wspierających przedsiębiorczość tak, aby zmotywować do aktywności gospodarczej.

Wnioski

Jakkolwiek obszary wiejskie są ważnym elementem gospodarki regionu, to w relacji do miast ich poziom rozwoju społeczno-gospodarczego i możliwości rozwojowe są oceniane jako słabsze. Jednak mieszkańcy obszarów wiejskich są coraz bardziej świadomi potrzeby zmiany, rozwoju i poprawy warunków życia. Te aktywności, postawy przedsiębiorcze i inicjatywy przekładają się na szereg działań „odnawiających” wieś, wykorzystujących procesy budowania więzi społecznych, gospodarczych i kulturowych.

Udział ludności wiejskiej regionu opolskiego rośnie, zwłaszcza dzięki migracjom na linii: ludność obszarów miejskich — gminy wiejskie. Wiele wskazuje na to, że dotychczasowi mieszkańcy miast, coraz intensywniej poszukują lokalizacji, które będzie mogła zapewnić ciszę, spokojniejszy tryb życia, głębsze więzi społeczne. Jednak obszary wiejskie Opolszczyzny dotknięte są znaczącymi deformacjami demograficznymi: wysoki udział ludności w wieku poprodukcyjnym, niski w wieku produkcyjnym, niedostatek kobiet w wieku 25–45 lat, niska dzietność kobiet, itp. Czynniki te niekorzystnie wpływają na prognozę ludności na obszarach wiejskich i sprzyjają depopulacji regionu.

Warunki życia na obszarach wiejskich województwa opolskiego w pewnych aspektach przewyższają warunki życia dostępne w miastach, m.in.: komfort życia rozpatrywany przestrzenią życiową

i Zawadzkie (33,31%). W przypadku gmin wiejskich w tej grupie znajduje się 12 gmin na 36.

15. Por. <http://www.mojapolis.pl/web/guest/factmine>, dane za 2007 r. [dostęp: 2012.03.04].

16. LGD Stowarzyszenie „Wspólne Źródła” Partnerstwo Ob. Wiejskich Gmin Korfantów i Prudnik; LGD Partnerstwo Borów Niemodlińskich; LGD Stowarzyszenie Rozwoju Ziemi Kluczborskiej „Leader”; Fundacja „Kraina Dinozaurów”; Brzeska Wieś Historyczna; Partnerstwo Złota Ziemia; Nyskie Księstwo Jezior i Gór; Płaskowyż Dobrej Ziemi; Kraina Świętej Anny; Stobrawski Zielony Szlak; „Wspólne Ścieżki” — Partnerstwo na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju Gmin: Białej, Głogówka i Lubrzy; „Euro-Country” Partnerstwo dla zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich; LGD Fundacja „Górna Proсна”. Źródło: http://www.faow.ecms.pl/db/index.php?p=3&id_db=3&id_record_=476 [dostęp: 2012.03.05].

17. Fundacja „Dolina Dobrej Widawy” w województwie dolnośląskim, do której przystąpiła gmina Wilków z powiatu namysłowskiego.

18. <http://www.faow.leader.org.pl> [dostęp: 2012.03.05].

(większa powierzchnia mieszkania na 1 osobę niż w miastach); dobry dostęp do nauki języków obcych, w tym również edukacji nadobowiązkowej; dobry dostęp do podstawowej infrastruktury związanej z działalnością kulturalną (np. bardzo rozbudowana sieć bibliotek lub świetlic gminnych). Generalnie, warunki życia w miastach są jednak lepsze, m.in.: wyższe poczucie bezpieczeństwa (mniejsza liczba stwierdzonych przestępstw na liczbę ludności); lepszy stan infrastruktury komunalnej; lepszy dostęp do usług zdrowotnych oraz do dóbr kultury wyższego rzędu.

Opolszczyzna, jako jeden z niewielu regionów w kraju, kształtuje swój wizerunek eksponując wieś i jej walory. Samorząd regionalny i lokalny podejmuje szereg inicjatyw, w większości służących pobudzeniu społecznemu oraz w mniejszym stopniu gospodarczemu. Mieszkańcy licznie uczestniczą w takich grupach jak: ochotnicze straże pożarne, koła gospodyń wiejskich, lokalne grupy działania, itp. Dzięki członkostwu spełniają się w różnych rolach społecznych.

Zarówno świadomość, jak i aktywność mieszkańców obszarów wiejskich wzrasta i to w aspekcie społecznym oraz ekonomicznym (przykład klastrów). Generalnie, występująca infrastruktura nie aktywizuje mieszkańców wsi do dużej działalności społecznej czy też gospodarczej. Pomimo szeregu inicjatyw, inspirowanych zarówno przez samorząd regionalny, jak i lokalny, odzew wśród mieszkańców nie jest wysoki. Mieszkańcy chcą się doksztalać, korzystają z dostępnej infrastruktury, angażują się dla dobra lokalnej społeczności. Trzeba ich jednak do tego zachęcać. Wpływ na to może mieć niski poziom zaufania społecznego.

Niestety, tylko część miejscowości na obszarach wiejskich woj. opolskiego jest podatna na rozwój społeczno-gospodarczy, większość wymaga działań inicjujących aktywizację. Wsparcie powinno zostać skierowane zwłaszcza na przedsięwzięcia i programy aktywizujące obszary wiejskie poprzez pobudzanie lokalnych inicjatyw, a tym samym budowanie kapitału społecznego opolskiej wsi.

Literatura

- Atrakcyjność inwestycyjna województwa opolskiego 2009. M. Nowicki i M. Tarkowski (red.) (2010), 24 marca 2010, Konferencja zorganizowana przez Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego.
- BERLIŃSKA D. (1999): *Mniejszość niemiecka na Śląsku Opolskim w poszukiwaniu tożsamości*. Opole, Stowarzyszenie Instytut Śląski, Państwowy Instytut Naukowy — Instytut Śląski w Opolu.
- BRYDEN J. (2002): *Rurality in a Nordic Scottish Context*. [w:] H.W. Tanvig (red.): *Rurality, Rural Policy and Politics in a Nordic-Scottish Perspective, 5th Annual Conference in the Nordic-Scottish University Network for Rural and Regional Development*, Working Paper 1/02 of the Danish Centre for Rural Research and Development, University of Copenhagen.
- DZIAŁEK J. (2008): *Geografia kapitału społecznego. Regionalne zróżnicowanie zasobów kapitału społecznego w Polsce*. [w:] M.S. Szczepański, K. Bierwiazzonek i T. Nawrocki (red.): *Kapitały ludzkie i społeczne a konkurencyjność regionów*, Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, t. 2578, Katowice, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- HEFFNER K., KLEMENS B. (2007): *Edukacja i innowacyjność jako czynniki zwiększające możliwości inwestycyjne i tworzące podstawy do powstania klastrów na obszarach wiejskich*. „Wieś i Rolnictwo”, nr 2 (135), s. 70–86.
- HEFFNER K., KLEMENS B. (2008): *Funkcjonowanie inicjatyw klastrowych jako czynnik rozwoju przedsiębiorczości w regionie*. [w:] S. Korenik i Z. Przybyła (red.): *Współczesne problemy polityki ekonomicznej*, Jelenia Góra, Uniwersytet Ekonomiczny. Wydział Gospodarki Regionalnej i Turystyki.
- HEFFNER K., KLEMENS B. (2011): *Zasoby ludzkie w stymulowaniu rozwoju klastrów w województwie opolskim. Ocena ekspercka*. [w:] W. Duczmal i W. Potwora (red.): *Uwarunkowania i możliwości rozwoju klastrów i inicjatyw klastrowych w województwie opolskim. Ocena ekspercka*, Klastry i Inicjatywy Klastrowe w Województwie Opolskim, t. 3, Opole, Wydawnictwo Instytut Śląski, Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji.
- HEFFNER K., ROSNER A. (2005): *Spatial Variations in Economic Development of Rural Areas in Poland*. [w:] K. Zawalińska (red.): *Rural Development in the Enlarged European Union*, Warszawa, Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN.

- HEFFNER K., ROSNER A. (2006): *Wybrane koncepcje i możliwości rozwoju obszarów wiejskich po dekadzie transformacji w Polsce*. [w:] S. Sokołowska (red.): *Wieś i rolnictwo w procesie zmian. Problemy rozwoju obszarów wiejskich*, Opole, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego.
- KLEMENS B. (2010): *Tradycja wytwarzania jako determinanta rozwoju klastrów i inicjatyw klastrowych*. [w:] K. Malik (red.): *Wdrażanie polityki rozwoju regionu. Wybrane programy i projekty*, Opole-Kraków, Wydawnictwo Naukowe „Akapit”.
- MOŁODOWICZ M. (red.) (2011): *Rocznik Statystyczny Województwa Opolskiego 2011*. Opole, Urząd Statystyczny w Opolu.
- NOWICKI M. (red.) (2011): *Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2011*. Gdańsk, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową.
- Plan Rozwoju Odnawialnych Źródeł Energii w Województwie Opolskim*. (2010), Opole, Zarząd Województwa Opolskiego, przyjęty Uchwałą Zarządu Województwa Opolskiego Nr 4640/2010 z dnia 9 marca 2010 r. w sprawie przyjęcia projektu Planu Rozwoju Odnawialnych Źródeł Energii w województwie opolskim.
- RAUZIŃSKI R. (2006): *Współczesna sytuacja społeczno-demograficzna Śląska Opolskiego*. [w:] R. Rauziński, T. Sołdra-Gwiżdż i K. Szczygielski (red.): *Sytuacja społeczno-gospodarcza Śląska. Szanse i zagrożenia*, Opole, Wydawnictwo Instytut Śląski.
- WILCZYŃSKI R. (2003): *Odnowa wsi perspektywą rozwoju obszarów wiejskich w Polsce*. Poznań, Fundacja Fundusz Współpracy — Program Agro-Info, Krajowe Centrum Doradztwa Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich.
- Wilczyński R. [brak daty publikacji]: *Założenia Akcji Wieś Przyszłości — koncepcja programu Odnowy Wsi w Województwie Opolskim w latach 2007–2013*. [dostęp: 2012.03.05], [[:] <http://www.odnowawsi.eu/serwis/index.php?id=205>.